

บทที่ 1

บทนำและวัตถุประสงค์

น้ำเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามหาศาล น้ำมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืช ถ้าขาดน้ำเมื่อใดเป็นการยากที่มนุษย์ สัตว์ และพืชจะดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เราจะพบว่ามนุษย์ สัตว์ และพืชจะดำรงชีวิตโดยการเลือกถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ตามธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไป ซึ่งน้ำบนผิวดินเป็นแหล่งน้ำที่เราจะพบได้มากที่สุด ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ห้วย ลำธาร ทะเลสาบ ทะเล และมหาสมุทร แหล่งน้ำในธรรมชาติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ สัตว์ และความเจริญของพืชพันธุ์ ในแต่ละวันคนเราต้องใช้น้ำจำนวนมาก ทั้งในด้านการอุปโภคบริโภค การประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาที่ไม่มีทิศทาง การใช้น้ำอย่างไม่มีการควบคุมการเกิดสิ่งสกปรก รวมถึงการไม่มีการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดี จะทำให้เกิดปัญหาที่ต่อเนื่องและรุนแรงต่อการดำรงชีวิตของชุมชน ด้วยเหตุเหล่านี้ทำให้ในปัจจุบันการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ โดเด่นเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งน้ำถูกเปลี่ยนมาเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน และถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาและเป็นวาระแห่งชาติ ทั้งนี้ ก็เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นและสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง โดยมีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง(ชาญวิทย์, 2546) โดยการที่จะบรรลุเป้าประสงค์ได้นั้นจะต้องดำเนินการการศึกษาที่มุ่งเน้นวิธีการแบบการมีส่วนร่วม (Participation) คือ ให้ชุมชนที่ถูกเลือกสำหรับการวิจัยได้มีส่วนร่วมในขบวนการการวิจัย โดยเป็นการศึกษาหาข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนร่วมกับคนในชุมชน(Kunpradid และ Peerapornpisal, 2002)

บ้านเอืยกจัดได้ว่าเป็นพื้นที่สำคัญในพื้นที่ต้นน้ำทางภาคเหนือ โดยเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้กับพื้นที่ตอนล่าง เช่นแม่น้ำแม่มิม ซึ่งเป็นลำน้ำที่สำคัญสายหนึ่งของลุ่มน้ำปิง-สา เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชน มีการทำการเกษตร และยังเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมสวยงาม ควรแก่การอนุรักษ์ มีแหล่งน้ำใหญ่น้อยมากมาย อย่างไรก็ตามปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้เสมอมา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ โดยการใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นการใช้ในด้านอุปโภคและบริโภค รวมถึงทางด้านการเกษตรซึ่งต้องใช้น้ำในปริมาณที่เพียงพอในแต่ละปี นอกจากนี้ปัญหาในการจัดการทรัพยากรน้ำที่สำคัญอีกประการได้แก่ น้ำเสียและการบำบัดที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่ แนวทางหนึ่งในแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากแหล่งกำเนิดประเภทชุมชนที่เกิดขึ้นคือการใช้การจัดการน้ำเสียของตนเองได้ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่และการให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ

ซึ่งจากข้อมูลปัญหาและผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวมาส่งผลให้คณะนักวิจัยพยายามที่จะทำการวิจัยและหาองค์ความรู้ เพื่อนำเอาผลการศึกษาวิจัยที่ได้ มาสร้างเป็นต้นแบบชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำในจังหวัดเชียงใหม่ได้มุ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่บ้านเอืยก ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ในตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะเป็นข้อมูลและองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ในระดับต่างๆ การดูแลและป้องกันสุขภาพจากสภาวะ เช่น การหาแนวทางป้องกันและแก้ไขเนื่องจากบางชุมชนในพื้นที่ประสบปัญหา ทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณน้ำ นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังสามารถนำไปหลอมรวมกับการพัฒนาชุมชน เช่นการเรียนการสอนของโรงเรียนระดับต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้เกิดความตระหนักและสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน รวมถึงระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการกำหนดแผนงานและโครงการของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดูแลและจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อขยายผลและต่อยอดต่อไป และสร้างองค์ความรู้พื้นฐานในการริเริ่มอนุรักษ์และเฝ้าระวังการสูญเสียทรัพยากรที่เกิดขึ้นในพื้นที่สนองตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อการใช้น้ำอย่างปลอดภัยในพื้นที่บ้านเอืยก ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งคุณภาพและปริมาณ รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศแหล่งน้ำ
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษา โดยเริ่มความร่วมมือของชุมชน กลุ่มเยาวชน องค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษา
4. เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านเอืยกให้เป็นต้นแบบของการจัดการทรัพยากรน้ำพร้อมทั้งการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโดยมีการดำเนินงานภายในชุมชน และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอื่นได้

